

Eugenio Montale, *Ossos de sípia*. Adesiara Editorial, 79, Barcelona, febrer de 2021. Traducció de Joan Navarro i Octavi Monsonís.

LA LLUM: SERENOR D'UNA CERTESA

De l'hermetisme com a moviment que la història de la literatura aplica als continuadors de l'estil dels poetes italians Ungaretti i Montale sol quedar-ne una idea difusa de poesia incomprensible que renuncia deliberadament a tot sentit, tancada en ella mateixa, embadalida en el seu ideal de puresa. Poc casa aquesta reducció de l'hermetisme amb Eugenio Montale i el seu lluminós *Ossos de sípia* que els autors valencians Joan Navarro i Octavi Monsonís han vessat magníficament a la llengua catalana, un esforç molt d'agrar perquè suposa incorporar a la pròpia tradició un dels llibres fonamentals de la lírica moderna, potser *hermètic* en els altres sentits que acompanyen la fórmula, com ara la renúncia explícita a la missatgeria fàcil, el rigor compositiu o l'expressió exacta del marasme existencial que caracteritzà l'Europa d'entreguerres o l'oposició frontal al totalitarisme que ja despuntava. El primer llibre d'Eugenio Montale (Gènova, 1896–Milà, 1981) fou publicat per primera vegada a Torí en 1925 i tres anys més tard conegué la que seria l'edició més o menys definitiva, amb la supressió i incorporació de poemes que li confereixen l'estructura actual. Les 15 edicions que se'n feren fins a 1961 ens parlen del gran impacte i difusió que aconseguí la primera obra de qui en 1975 rebria el Nobel de literatura. I el cert és que l'estrena poètica del poeta genovès és una autèntica obra mestra.

Complexa, multiforme, rica i sinuosa sí, però de cap manera hermètica en el sentit usual que donem al terme. I tanmateix, atrevim-nos a apuntar els principals eixos temàtics que al nostre parer li donen forma. *Ossos de sípia* dibuixa amb una precisió mil·limètrica l'entrada a la plena edat madura d'un jove inquiet, assetjat pels dubtes, l'angoixa i la tristesa ("Si una ombra advertiu, no és / una ombra –sinó que soc jo"), que es debat entre l'elegia del passat (infantesa i joventut) i l'himne vitalista i encès al paisatge i a les possibilitats de la creació poètica. És de fet l'expressió acurada del pas del temps, la consciència profunda de la finitud de les coses ("mirar les formes / de la vida que s'esmicola"; "els esdeveniments de l'instant / a punt d'esmicolar-se en un esfondrament"; "tot ho arrabassa / l'hora que passa"...) el centre motriu de la reflexió poètica, la contrabalança que equilibra el món, l'arrel que aferma la mudança constant en què consisteix la vida ("fràgil vida meva, i com estimes / avui les teves arrels").

El poemari presenta un poema inicial, *In limine*, destacat en cursiva ("*Cerca una malla trencada en la xarxa / que ens estreny, salta enfora, fuig!*") i un de final, el magnífic i conclusiu *Riberes*, que cal llegir amb molta atenció. A l'endemig trobem quatre seccions, *Moviments*, *Ossos de sípia*, que dona nom al conjunt, *Mediterrani* i *Tardes i ombres*, amb 13, 22, 9 i 15 poemes respectivament.

Reproduïm complet un dels poemes d'*Ossos de sípia* perquè el lector pugui apreciar la concentrada bellesa amb què, a través del símbol del pou i l'al·lusió al mite de Narcís, Montale planteja el tema de l'estranyesa del record i de la superació del passat: "Grinyola la corriola del pou, / l'aigua puja a la llum i s'hi fon. / Tremola un record en el curull poal, / en el pur cercle una imatge riu. / Acosto el rostre a evanescents llavis: / es deforma el passat, es fa vell, / pertany a un altre... / Ah, que ja xerrica / la roda, et retorna al negre fons, / visió, una distància ens separa".

L'apòstrofe, ço és, el diàleg que apel·la a un tu, és un dels mecanismes més utilitzats al llarg del llibre, sovint acostant-nos a un diàleg de caire panteista, especialment accentuat a la secció *Mediterrani*, on el mar és el mut interlocutor a què el subjecte líric adreça les seues reflexions. Hi trobem, reformulada d'una altra manera, la idea maragalliana de la "paraula viva", només que en compte de ser la terra la que inspira directament la poesia, és la mar, amb el seu ritme i moviment, la que dicta les síl·labes al poeta que persegueix l'ideal de fusió entre natura i art: "que un poc del teu do / hagi passat per sempre a les síl·labes / que portem amb nosaltres, abelles brunzinares", "robar-te / les salabroses paraules / en què natura i art es confonen". En les veles i paisatges marins de Montale, en aquelles vastituds contemplades des dels pendissos abruptes de la costa ligure, ens sembla retrobar els ecos de Rosselló-Pòrcel, de Segarra i Carner, d'Espriu i tants contemporanis del genovès que beuen del mateix mar interior: "Amb les barques de l'alba / desplega la llum les seues grans veles / i troba sojorn dins el cor l'esperança".

L'al·lusió als *Ossos de sípia* del títol de la tercera secció i del llibre no apareix sinó al final, a l'esmentat *Riberes*, i ens parlaria de la plena integració, fins a la dissolució, de l'individu en el tot tan característic de la infantesa i l'adolescència viscuda a la ribera, en el paisatge de Portofino, la casa dels estius del poeta, com a ideal vital que només la poesia fa possible: "Oh aleshores sacsejats / com l'os de sípia per les onades / esvanir-se a poc a poc; / esdevenir / un arbre rugós o una pedra / polida pel mar; en els colors / fondre's de les solpostades".

Heus ací, reflectida en la transparència del català per la perícia dels traductors, l'obra immensa i imperible, tan plena d'ecos que ens parlen a cau d'orella, dels *Ossos de sípia* de Montale, ja estalvis de l'erosió del temps, fets pura llum en les platges de la memòria.

[Manel Rodríguez-Castelló, 16 de maig de 2022. *Saó*, núm. 481, juny 2022]